

Snabbhetspremien

Högre föräldrapenning för kvinnor
ger mindre jämställt uttag

Ylva Moberg

Snabbhetspremien^a

Högre föräldrapenning för kvinnor ger mindre jämställt uttag

av

Ylva Moberg^b

2019-02-11

Sammanfattning

Den här rapporten undersöker hur nivån i föräldrapenningen påverkar uttag och fördelning av föräldraledighet. I rapporten studeras ”snabbhetspremien”: en regel som gör att kvinnor som får sitt andra barn inom 2,5 år efter det första ofta får högre föräldrapenning än dem som får sitt andra barn senare. Studien visar att kvinnor som i genomsnitt får fem kronor högre föräldrapenning per dag i genomsnitt tar ut 2,6 fler föräldraledighetsdagar. Barnens fäder tar i sin tur ut i genomsnitt två dagar mindre, trots att deras föräldrapenning är oförändrad. Studien visar att: (i) kvinnors uttag av betald föräldraledighet påverkas starkt av nivån i föräldrapenningen; (ii) ökat uttag bland mödrar leder till en nästan lika stor minskning i uttag bland barnens fäder; (iii) ”snabbhetspremien” leder till ett mindre jämställt uttag av betald föräldraledighet.

^a Den här rapporten är en sammanfattning av forskningsstudien ”*Speedy Responses: Effects of Higher Benefits on Take-up and Division of Parental Leave*”, IFAU Working paper 2019:2. För finansiellt stöd till detta forskningsprojekt tackas Jan Wallanders och Tom Hedelius stiftelse (Handelsbanken). Tack också till Caroline Hall, redaktör vid IFAU, för värdefulla kommentarer på ett tidigare utkast.

^b Ylva Moberg, ylva.moberg@nek.uu.se, Uppsala Center for Labor Studies (UCLS) och Uppsala Center for Fiscal Studies (UCFS).

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
2	Tidigare forskning om föräldraledighet.....	5
3	Bakgrund: Föräldraförsäkringen.....	6
3.1	Hur bestäms nivån på föräldrapenningen?.....	7
3.2	Snabbhetspremien.....	9
4	Syfte och metod.....	11
4.1	Är antagandet realistiskt?.....	12
5	Datamaterial.....	14
5.1	Urval och mått på tid mellan födslar.....	14
6	Beskrivande statistik.....	15
6.1	Uttag av föräldraledighet.....	16
7	Resultat.....	20
8	Avslutande diskussion.....	22
	Referenser.....	24

1 Inledning

Föräldraförsäkringen har funnits i Sverige sedan 1974. Reglerna för försäkringen har ändrats ett flertal gånger bl.a. genom införandet av ”pappamånaderna” 1995, 2002 och 2016. Trots att föräldraförsäkringen funnits länge i Sverige och används av de flesta föräldrar är mycket lite känt om hur ersättningsnivån vid föräldraledighet, d.v.s. nivån på föräldrapenningen, påverkar uttaget. Sedan tidigare vet vi att ersättningsnivån i andra socialförsäkringar, såsom sjukpenningen och a-kassan, kan påverka användningen av dessa (se t.ex. Eliason och Nilsson, 2015, och Bennmarker m.fl., 2005). Det finns däremot endast ett fåtal tidigare studier som undersöker betydelsen av ersättningsnivån vid föräldraledighet. Två studier av en reform av föräldraförsäkringen i Tyskland 2007, visar att en högre ersättningsnivå ledde till att kvinnor var hemma längre tid med barnet (Kluve och Tamm, 2013, Bergemann och Riphahn, 2010). En studie från Spanien kommer fram till samma slutsats när kvinnor i olika regioner som tillämpar olika ersättningsnivå jämfördes (Lapuerta m.fl., 2011). Den här uppsatsen är mig veterligen den första som skattar orsakssambandet mellan föräldrapenningnivån och uttag av föräldraledighet i Sverige. Till skillnad från tidigare studier på området används registerdata för hela befolkningen som täcker en lång period (1994–2012). Det här är även den första studien som undersöker hur föräldrarnas relativa ersättningsnivåer påverkar fördelningen av föräldraledighetsdagar dem emellan.

Att undersöka orsakssambandet mellan ersättningsnivån och föräldrars uttag av föräldraledighet innebär flera metodologiska svårigheter. Det främsta är att nivån i föräldrapenningen bestäms av tidigare inkomster. Därför har föräldrar med olika utbildningsbakgrund, yrke, ålder och kön typiskt sett olika ersättningsnivåer räknat i kronor även om de får samma andel av sin tidigare lön (t.ex. 80 procent). Om betydelsen av ersättningsnivån undersöks genom att jämföra föräldrar med olika bakgrund går det inte att säga om skillnader i uttag beror på olika föräldrapenningnivå eller på andra skillnader i bakgrund. För att kunna skatta hur nivån i föräldrapenningen påverkar uttaget behövs variation i nivån mellan i övrigt jämförbara föräldrar. Den så kallade ”snabbhetspremien” är en regel i föräldraförsäkringen som leder till en sådan variation.

Snabbhetspremierregeln säger att den som får två barn inom 30 månader (2,5 år) kan använda den sjukpenninggrundande inkomst (SGI-nivå) hon eller han hade innan det första barnets föddes vid beräkning av föräldrapenningen för det andra barnet. Ett planerat förlossningsdatum inom 30 månader gör också att föräldern blir berättigad till denna SGI-nivå. Eftersom många, främst kvinnor, får lägre inkomster efter att de fått sitt första barn, leder regeln till att de som får sitt andra barn inom 30 månader i genomsnitt får en högre föräldrapenningnivå

än dem som får sitt andra barn senare. Om vi antar att föräldrar inte kan planera exakt när det andra barnet föds, ger snabbhetspremieregeln upphov till en slumpmässig variation i ersättningsnivån mellan dem vars andra barn föds precis innan 30 månader gått från det första barnets födelse och dem vars barn föds precis efter. Genom att jämföra föräldrar som får barn precis före och efter 30-månadersgränsen är det möjligt att studera hur skillnader i föräldrapenning påverkar uttag av föräldraledighet bland i övrigt jämförbara föräldrar. Upplägget kan liknas vid ett så kallat naturligt experiment.

I uppsatsen undersöks alla olikkönade par i Sverige som fick två barn tillsammans under perioden 1994–2009 och som inte fick tvillingar. I de statistiska skattningarna jämförs de som fick sitt andra barn precis innan och efter 30 månader efter att det första barnet föddes.¹

Resultaten visar att snabbhetspremien i praktiken främst påverkar kvinnors föräldrapenningnivå. Bland de par som fick sitt andra barn precis innan 30 månader efter det första barnets födelse var kvinnornas föräldrapenning i genomsnitt fem kronor högre per dag.² Bland dessa par tar kvinnorna ut i genomsnitt 2,6 fler hela dagar med föräldrapenning under barnets två första levnadsår. Det motsvarar en ökning med en halv föräldraledighetsdag för varje ytterligare krona i ersättning per dag. Omräknat till procentuella förändringar leder en procent högre föräldrapenning till en procent högre uttag d.v.s. en elasticitet som är lika med 1 för kvinnor. Slutsatsen är att kvinnors uttag av föräldraledighet, räknat som dagar med full föräldrapenning, påverkas starkt av den exakta nivån i ersättning per dag. Effekten har dock bara kunnat mätas för betald föräldraledighet, d.v.s. ledighet med full ersättning från Försäkringskassan. Obetald ledighet kan inte observeras i data. Det är därför okänt om resultatet ska tolkas som att obetald tid hemma byts som fler dagar med ersättning, eller om den totala tiden hemma med barnet ökar.

Fädernas föräldrapenning verkar inte påverkas alls av snabbhetspremien vilket kan bero på att män ofta fortsätter ha samma eller högre inkomster efter att de fått barn. Trots att deras nivå inte påverkas tar fäderna i genomsnitt ut två föräldrapenningdagar mindre som en följd av att mödrarnas uttag ökar med 2,6 dagar. Fädernas minskning är nästan lika stor som mödrarnas ökning.

¹ De statistiska skattningarna görs med metoden ”regression discontinuity design”. För en utförlig beskrivning se den vetenskapliga artikel som ligger till grund för denna rapport: Moberg (2019).

² Eftersom ett planerat förlösningsdatum inom 30 månader också gör att föräldrarna blir berättigade till snabbhetspremien är en viss andel av dem som får sitt andra barn efter 30 månader också berättigade. Samtidigt är inte alla som får sitt andra barn inom 30 månader berättigade t.ex. på grund av att de inte hade en giltig SGI när det första barnet föddes. I de statistiska skattningarna används därför metoden ”fuzzy regression discontinuity design”. Det innebär också att skattningen fem kronor inte kan tolkas som den genomsnittliga storleken på snabbhetspremien.

Slutsatsen är att nivån på kvinnans föräldrapenning inte bara påverkar hennes uttag av föräldrapenningdagar, utan även fördelningen av föräldraledighet. Med reservation för att slutsatserna enbart gäller betald ledighet, inte all tid hemma, är den starka påverkan av ersättningsnivån relevant i diskussionen om hur ett mer jämställt uttag kan uppnås. Eftersom enbart variation i kvinnans nivå studerats här återstår frågan om vad effekten blir om mannens nivå ändras.

När det gäller ”snabbhetspremien” som regel är slutsatsen att den troligen lett till ett mindre jämställt uttag av föräldraledigheten. Detta var inte intentionen med regeln när den infördes och går emot de jämställdhetspolitiska mål som satts upp av Riksdagen. Därmed uppstår en målkonflikt för den som både vill stärka föräldrars, särskilt mammors, ekonomi och samtidigt uppnå en mer jämställd fördelning av föräldraledigheten.

2 Tidigare forskning om föräldraledighet

Det har gjorts många studier av vad som påverkar längden och fördelningen av föräldraledigheten. Nedan redogör jag för ett urval av studier som främst berör reformer av den svenska föräldraförsäkringen.

Karimi m.fl. (2012) undersöker tre reformer av föräldraförsäkringen; 1989, 1995 och 2002. De finner att förlängningen av föräldraledigheten med 3 månader 1989 ökade föräldrarnas sammanlagda antal dagar hemma med lika lång tid. Kvinnors och mäns ledighet ökade ungefär lika mycket om man räknar in allt uttag under barnets första åtta levnadsår. Påverkan på föräldrarnas arbetsinkomster motsvarar ganska precis inkomstförlusterna under de extra dagarna hemma. Studien finner inga långsiktiga effekter på löner eller inkomster för någon av föräldrarna.

Ekberg m.fl. (2013) studerar effekten av den första ”pappa-månaden” vilken öronmärkte 30 föräldraledighetsdagar för varje förälder för barn födda 1995 eller senare. De finner att reformen gav upphov till 15 dagars ökning av fädernas uttag och en minskning av mammans uttag med 25 dagar i genomsnitt. Inte heller de finner kort- eller långsiktiga effekter på inkomster eller sysselsättningsgrad för någon av föräldrarna. Förändringen av föräldrarnas fördelning av dagar verkar inte heller ha påverkat hur de senare fördelade VAB-dagar (vård av sjukt barn/tillfällig föräldrapenning) sinsemellan. Eriksson (2005) finner en lika stor ökning av fädernas uttag av föräldrapenningdagar till följd av införandet av den andra ”pappa-månaden”. Reformen öronmärkte ytterligare 30 dagar för varje förälder för barn födda 2002 eller senare samtidigt som den förlängde ledigheten med 30 dagar. Karimi m.fl. (2012) finner liknande resultat för de båda reformerna.

Det har föreslagits att öronmärkta månader likt ”pappa-månaderna” kan ha större effekt på längre sikt genom att de påverkar sociala normer och förväntningar. Dahl m.fl. (2012) visar att införandet av en pappa-månad i Norge 1993 inte bara ledde till att de direkt berörda papporna tog ut mer ledighet. Även de direkt berörda pappornas bröder och manliga kollegor påverkades så att deras sannolikhet att vara föräldralediga ökade.

Reformer som öronmärker ett visst antal dagar/månader till vardera föräldern verkar ha både kort- och långsiktig påverkan på fördelningen av föräldraledigheten. Däremot finns få exempel på studier som finner att detta påverkar föräldrarnas långsiktiga inkomst- eller löneutveckling.

3 Bakgrund: Föräldraförsäkringen

Föräldraförsäkringen infördes i Sverige 1974 och ersatte då ett tidigare system med enbart mammaledighet. Den totala tiden med ersättning var från början 6 månader, men utökades sedan succesivt till 15 månader fr.o.m. 1989 och slutligen till 16 månader 2002.³ Formellt sett ges halva ledigheten till vardera föräldern. Barnets föräldrar kan sedan ge bort dagar till varandra och på så sätt dela ledigheten som de vill. Detta gäller för alla föräldraledighetsdagar utom de tre så kallade ”pappamånaderna” som infördes 1995, 2002 och 2016.

Sedan föräldraförsäkringens införande har kvinnornas andel av den uttagna föräldraledigheten varit betydligt större än mäns. 1974 togs 0,5 procent av alla föräldraledighetsdagar ut av män och deras andel steg sedan långsamt till cirka 5 procent 1995. Efter att pappamånaderna infördes har männens andel stigit snabbare och är idag ungefär 25 procent.

För barn födda t.o.m. 1 januari 2014 kan föräldraledigheten tas ut fram tills att barnet fyller åtta år. För barn födda därefter kan bara en mindre del av ledigheten sparas efter att barnet fyllt fyra år. Varje förälder har även rätt att vara tjänstledig, med eller utan föräldrapenning, under de första 18 månaderna efter barnets födsel. Det innebär att man kan vara hemma från arbetet under denna period utan ersättning och spara betald ledighet till senare. Föräldraledighetsdagarna behöver dessutom inte tas ut på heltid: det är möjligt att ta ut föräldraledighet på 75, 50, 25 eller 12 procent per kalenderdag. Genom att inte ta ut föräldrapenning för alla kalenderdagar under ledigheten, och ta ut ersättning på deltid även då föräldern är hemma på heltid, är det möjligt att förlänga den totala ledigheten. Föräldrar med barn under åtta år har även rätt att minska sin arbetstid

³ För en detaljerad beskrivning av hur systemet fungerade på 60-, 70- och 80-talet se t.ex. Björklund (2006).

ned till 75 procent av heltid. Förutom föräldraledigheten har barnets pappa, eller en annan närstående till den som fött barnet, rätt till tio dagars ledighet, ofta kallade ”pappadagar”, i samband med barnets födsel.⁴

3.1 Hur bestäms nivån på föräldrapenningen?

Enligt de nuvarande reglerna får varje föräldrapar 480 dagar (16 månader) med föräldrapenning för varje barn. Föräldrapenningen motsvarar under 390 av dessa dagar (13 månader) knappt 80 procent av den mottagande förälderns sjukpenninggrundande inkomst (SGI), vanligtvis förälderns arbetsinkomster under det senaste året. Under resterande 90 dagar ges föräldrapenningen på en lägre fastställd nivå, kallad ”lägstånivå”, på 180 kronor per dag.

Av de dagar som ges på SGI-nivå är 90 dagar (tre månader), ofta benämnda ”pappamånader”, reserverade för vardera föräldern. Ersättningen under SGI-dagarna beräknas genom att förälderns sjukpenninggrundande inkomst multipliceras med ersättningsnivån (0,8) samt med ett tal som kallas omräkningsfaktorn som sedan 2008 är 0,97. Denna summa delas sedan med 365 för att få fram förälderns dagsersättning vid uttag av en hel föräldraledighetsdag. Det finns både en lägstånivå samt ett tak för dagpenningen vid uttag av SGI-dagar, där taket motsvarar en inkomst på 10 prisbasbelopp per år (455 000 kr år 2018). Tabell 1 beskriver vilken ersättning som gäller vid uttag av föräldrapenning baserat på den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI-dagar) respektive på lägstånivå från 1994 och framåt.⁵

Ersättning på SGI-nivå kan den få som har en giltig sjukpenninggrundande inkomst. För att ha en giltig SGI måste man ha arbetat under minst 240 dagar sammanhängande innan ledigheten påbörjas. Den sjukpenninggrundande inkomsten är oftast lika med personens arbetsinkomster under de senaste 12 månaderna, men den kan också vara baserad på förväntade arbetsinkomster framöver. Den som inte har en giltig sjukpenninggrundande inkomst får den lägsta nivån för SGI-dagar (se Tabell 1). Om en person slutar arbeta förlorar hen sin sjukpenninggrundande inkomst. SGI-nivån är dock skyddad under vissa omständigheter t.ex. under barnets första levnadsår och om individen tar ut föräldrapenning på 100 procent under dagar då hen annars skulle ha arbetat.

⁴ I denna rapport diskuteras enbart tvåkönade föräldrapar. För information om vilka regler som gäller för samkönade par som skaffat barn tillsammans se Moberg, (2016).

⁵ Förutom den ersättning som individen får från Försäkringskassan, som beskrivs i Tabell 1, är det vanligt att arbetsgivare toppar upp ersättningen från 80 till t.ex. 90 eller 100 procent under delar av eller hela föräldraledigheten. Denna typ av ersättning, som regleras via kollektivavtal, kan vara betydande, speciellt för löntagare med inkomster över taket. Då sammanställd information saknas om vilka regler som gäller för olika grupper av löntagare under olika tidsperioder så har jag inte tagit hänsyn till denna typ av ersättning i analysen.

Tabell 1 Regler för uträkning av föräldrapenningens nivå (ersättning per heldag) under åren 1994–2018

Period	SGI-tak	Ersättningsnivå, SGI-dagar (procent)	Omräkningsfaktor	Högsta ersättning, SGI-dagar	Lägsta ersättning, SGI-dagar	Ersättning, lägsta-nivå-dagar
1994 ^a	264 000	90	1	651	64	60
1995 ^b	267 750	80	1	587	60	60
1996 ^c	271 500	75	1	558	60	60
1997	272 250	75	1	559	60	60
1998	273 000	80	1	598	60	60
1999	273 000	80	1	598	60	60
2000	274 500	80	1	602	60	60
2001	276 750	80	1	607	60	60
2002	284 250	80	1	623	120	60
2003	289 500	80	1	635	150	60
2004	294 750	80	1	646	180	60
2005	295 500	80	1	648	180	60
2006 ^d (till 30 juni/ från 1 juli)	297 750 /397 000	80	1	653 /870	180	60 /180
2007	403 000	80	0,989	874	180	180
2008	410 000	80	0,97	872	180	180
2009	428 000	80	0,97	910	180	180
2010	424 000	80	0,97	901	180	180
2011	428 000	80	0,97	910	180	180
2012	440 000	80	0,97	935	180	180
2013	445 000	80	0,97	946	225	180
2014	444 000	80	0,97	944	225	180
2015	445 000	80	0,97	946	225	180
2016	443 000	80	0,97	942	250	180
2017	448 000	80	0,97	952	250	180
2018	455 000	80	0,97	967	250	180

Not: Informationen i tabellen bygger på uppgifter från Försäkringskassan (2011), Johansson (2010), SCB:s hemsida samt egna beräkningar. Notera att: a) Under andra halvan av 1994 togs lägstanivådagarna tillfälligt bort för barn som fyllt ett år. b) Ersättningsnivån för de 30 dagarna som reserverats för vardera föräldern fr.o.m. 1 januari 1995, den första "pappamånaden", var 90 procent under 1995. c) Ersättningsnivån under "pappamånaden" var 85 procent under 1996. d) Fr.o.m. 1 juli 2007 höjdes taket för ersättningsnivån vid uttag av SGI-dagar från 7,5 till 10 prisbasbelopp och ersättningsnivån för lägstanivådagarna från 60 till 180 kronor per dag.

När det gäller beräkningen av just föräldrapenningen är SGI-nivån dessutom skyddad på ytterligare ett sätt: Om mindre än 30 månader passerat mellan födslarna för två syskon så får föräldern använda den sjukpenninggrundande inkomsten hade vid tiden för det första barnets födelse vid beräkningen av föräldrapenningen för det andra barnet. Denna regel kallas snabbhetspremiem då den gör det lönsamt med tätare födslar än vad föräldrarna annars kanske hade valt. Snabbhetspremiem beskrivs närmare nedan.

3.2 Snabbhetspremiem

”Snabbhetspremiem” är en regel i föräldrapenningsystemet som infördes som en praxis under 70-talet, och som lag från 1980. Regelen innebär att om två barn föds inom loppet av ett visst antal månader mellan varandra, så kan barnens föräldrar använda sig av den sjukpenninggrundande inkomst de hade vid det första barnets födelse för att beräkna föräldrapenningsnivån vid föräldraledighet med det andra barnet. Både ett planerat förlossningsdatum och ett faktiskt födelsedatum inom tidsgränsen gör att föräldrarna blir berättigade. Eftersom många, speciellt kvinnor, går ner i arbetstid efter första barnets födelse minskar deras inkomster och därmed deras sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Snabbhetspremiem kan därmed vara av stor ekonomisk betydelse då dessa föräldrar skulle ha fått en lägre föräldrapenning om den var baserad på den nya (lägre) SGI-nivån.

När regelen om snabbhetspremiem infördes som praxis så var det främst p.g.a. att en del kvinnor med mycket täta födslar inte hann arbeta tillräckligt länge för att kvalificera sig för en ny SGI innan det andra barnet föddes då kravet var att man skulle ha arbetat 240 dagar (8 månader). Olika praxis vad gäller tidsgränser tillämpades i olika delar av landet, men varierade mellan 12 och 18 månader. 1980 blev snabbhetspremiem lag och tidsgränsen blev 24 månader. Lagen motiverades som ett sätt att underlätta barnfamiljers ekonomi (Proposition 1984/85:78).

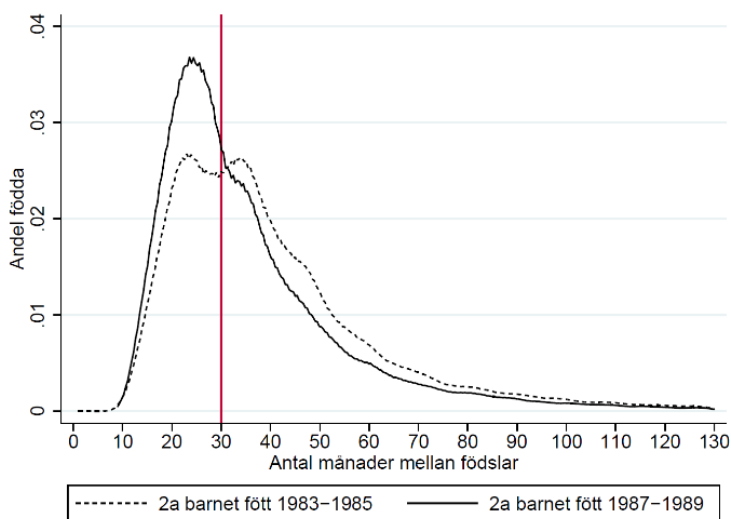
När tiden mellan två barns födslar beräknas används antingen det beräknade eller det faktiska förlossningsdatumet för det andra barnet, beroende på vilket som kom först. Därmed kan man kvalificera sig för att få premiem genom en för tidig födsel, men aldrig diskvalificera sig genom en sen födsel.

Mellan 1980 och 1985 gällde att det fick gå högst 24 månader mellan födslarna för att vara berättigad till snabbhetspremiem. Sedan 1986 har gränsen gått vid att 30 månader (2,5 år) mellan födslarna. Tidigare studier har visat att den genomsnittliga tiden mellan födslar har förkortats p.g.a. snabbhetspremiem (Hoem, 1993). Figur 1 visar fördelningen av födslar över antalet månader mellan första och andra barnets födelse, bland par som fick sitt andra barn under perioden 1983–1985 respektive 1987–1989. Figuren har tagits fram för par som fick

sitt första och andra barn tillsammans och som inte fick fler än ett barn vid varje födelse. Efter att de nya reglerna infördes ökade andelen födslar som skedde inom 30 månader efter det första barnets födelse. Den genomsnittliga tiden mellan första och andra barnets födelse var 39 månader bland dem som fick sitt andra barn mellan 1983–1985 och 35 månader för dem som fick sitt andra barn mellan 1987–1989. Fler par lyckades alltså kvalificera sig till premien efter att tidsgränsen förlängts.

Regler som liknar snabbhetspremien finns även i andra länder t.ex. Finland och Österrike. Aalto (2018) visar att införandet av snabbhetspremien i Finland ledde till ett minskat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor mellan födslar. Lalive m.fl. (2009) studerar effekten av en förlängning av tidsgränsen för att vara berättigad till snabbhetspremien i Österrike från 12 till 24 månader och visar att detta ledde till ökat barnafödande. Ginja m.fl. (2017) undersöker effekten av den svenska snabbhetspremien på barns skolresultat. De kommer fram till att en förbättrad ekonomi under den andra föräldradledigheten samt att kvinnor som får snabbhetspremien är hemma längre har positiva effekter på det äldre syskonets skolresultat.

Figur 1 Fördelningen av födslar över antalet månader mellan första och andra barnets födelse

Not: Figuren visar att efter att gränsen för snabbhetspremien ändrades från 24 till 30 månader 1986, försköts fördelningen av födslar på så sätt att fler fick sitt andra barn inom 30 månader. Med den nya gräsen lyckades fler par skaffa sitt andra barn i tid för att utnyttja premien.

4 Syfte och metod

Syftet med den här studien är att undersöka hur ersättningsnivån vid föräldraledighet påverkar uttag och fördelning av föräldraledighet inom föräldrapar. Som beskrivits ovan så bestäms nivån på föräldrapenningen av föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst vilken i sin tur beror på föräldrarnas inkomster innan ledigheten påbörjas.⁶

Att helt enkelt mäta skillnaden i uttag av ledighetsdagar bland personer med olika föräldrapenningnivå skulle ge en missvisande bild av sambandet mellan ersättningsnivån och individens uttag av ledighetsdagar. Detta eftersom individens inkomster, och därmed SGI-nivå, är korrelerad med individens övriga egenskaper t.ex. kön, ålder, utbildning, inkomster, typ av arbete m.m. Det är känt att kvinnor med högre utbildning och inkomster, och därmed högre föräldrapenning, i genomsnitt tar ut kortare föräldraledighet än dem med kort utbildning och lägre inkomster (Försäkringskassan, 2013). Detta beror antagligen inte på att de har högre föräldrapenning, utan på andra faktorer t.ex. att dessa kvinnor har mer karriärorienterade yrken och därför inte vill vara borta lika länge från arbetet. Att jämföra uttag av föräldraledighet bland individer med olika inkomstnivåer blir därför en missvisande jämförelse om man vill ta reda på hur nivån på föräldrapenningen påverkar uttag av föräldraledighet. Istället bör personer jämföras som är så lika som möjligt, t.ex. vad gäller inkomst, utbildning och ålder, men som har olika föräldrapenningnivå. För att hitta sådana jämförbara personer använder jag den variation i föräldrapenningnivå som uppstår p.g.a. snabbhetspremie-regeln.

Genom att jämföra personer som fick sitt andra barn precis innan respektive precis efter 30-månadersgränsen så kan två grupper av föräldrar jämföras som är lika varandra i alla andra avseenden utom att de har lite olika tid mellan barnens födselar. Detta antagande bygger på att föräldrarna inte helt kan bestämma tidpunkten för det andra barnets födelse utan att detta delvis avgörs av slumpen. De som fick sitt andra barn precis inom gränsen för att få snabbhetspremien (inom 30 månader från första barnets födelse) kommer i genomsnitt att ha en högre föräldrapenning. Om tidpunkten för det andra barnets födelse inte helt kan kontrolleras av föräldrarna betyder det att huruvida de blir berättigade till snabbhetspremien, och därmed får en högre föräldrapenning, i viss mån avgörs av slumpen. Snabbhetspremierregeln skapar därför en slumpmässig variation i föräldrapenningnivån mellan föräldrar. Då slumpen avgjort nivån på dessa föräldrars föräldrapenning så kan man räkna med att de är i övrigt jämförbara,

⁶ Detta avsnitt är en förenklad beskrivning av den metod som används. För en detaljerad beskrivning av metoden, samt ingående analyser av de antaganden som görs, se Moberg (2019).

d.v.s. att de inte skiljer sig åt vad gäller andra egenskaper såsom ålder, utbildning och inkomster. En jämförelse av uttag av föräldrapenning mellan dem konstanthåller således för sådana egenskaper som skulle kunna påverka uttag av föräldraledighet. Tillvägagångssättet i analysen går ut på att mäta skillnaden i föräldrapenning mellan de som får sitt andra barn precis innan och precis efter 30-månadersgränsen och sedan relatera den till skillnader i uttag av föräldraledighet. På det här sättet kan sambandet mellan föräldrapenningsnivån och uttag av föräldraledighet skattas samtidigt som metoden konstanthåller för andra faktorer som påverkar uttaget.

4.1 Är antagandet realistiskt?

Om det verkligen är slumpmässigt på vilken sida om 30-månadersgränsen man hamnar betyder det att föräldrar som får sitt andra barn i närheten av gränsen är jämförbara. Mest sannolikt gäller antagandet om slumpmässighet under någon eller några veckor innan och efter beräknat förlossningsdatum då födseln skulle kunna ske. Tabell 2 visar andelen födslar som sker olika graviditetsveckor/dagar innan och efter det beräknade förlossningsdatumet som är lika med vecka 40 + 0 dagar. Som tabellen visar sker enbart 4,6 procent av alla födslar på det beräknade förlossningsdatumet. Knappt 41 procent av födslarna sker innan det förväntade datumet. Drygt 45 procent av födslarna sker minst en vecka före eller efter det beräknade datumet. Utifrån detta verkar det rimligt att anta att det är svårt att förutsäga exakt vilken dag barnet ska födas. Barnets exakta födelsedatum kan därför ses som utom föräldrarnas kontroll och därmed som slumpmässig utifrån deras perspektiv. Detta är avgörande då metodens giltighet hänger på antagandet att föräldrar inom ett visst tidsspänn runt gränsen 30 månader inte själva kan påverka om de blir berättigade till snabbhetspremien eller inte.⁷

Låt oss t.ex. säga att det beräknade förlossningsdatumet för ett visst föräldrapar är lika med tidsgränsen för snabbhetspremien, d.v.s. exakt 30 månader efter att det första barnets föddes. Detta innebär att föräldrarna inte är berättigade till premien om barnet föds på det datumet eller därefter. Ett sådant par har, enligt statistiken i Tabell 2, trots detta 40,8 procents chans att bli berättigade då detta är sannolikheten för en tidigare födsel än det beräknade datumet. Det är bland denna typ av par, som har ett beräknat förlossningsdatum strax efter tidsgränsen

⁷ För en diskussion om huruvida föräldrapar/gravida kan påverka födelsedatumet genom ett planerat kejsarsnitt se Moberg (2019). Medicinsk praxis i Sverige är att enbart bevilja planerat kejsarsnitt om det finns starka medicinska eller psykologiska skäl för detta, såsom stark förlossningsrädsla eller tidigare trauman. Det torde därmed vara osannolikt att många kan bestämma förlossningsdatum genom ett planerat kejsarsnitt.

för snabbhetspremien, som det uppstår en slumpmässig variation i föräldrapeningen beroende på att vissa av dem får en tidigare födsel än de förväntat sig.

Detta resonemang gäller dock inte alla par som får barn runt tidsgränsen. De par som har ett beräknat födelsedatum *innan* tidsgränsen kommer vara berättigade oavsett när barnet föds eftersom det beräknade datumet kan användas när tiden mellan födslarna räknas ut. Vissa föräldrar påverkas inte av snabbhetspremien av andra skäl. Föräldrar som inte hade en giltig SGI vid tidpunkten för det första barnets födsel har ingen nytta av snabbhetspremieregeln. Föräldrar som ökat sina inkomster har inte heller någon nytta av snabbhetspremieregeln eftersom de har en högre SGI-nivå vid en andra födseln än vid den första. För att metoden ska fungera så krävs dock bara att det finns tillräckligt mycket slumpmässig variation i föräldrapeningnivåer mellan i övrigt jämförbara föräldrar för att det ska gå att mäta effekten av den högre nivån på uttag av föräldraledighet.

Tabell 2 Andelen födslar vid olika graviditetsveckor/dagar innan och efter det beräknade förlossningsdatumet som är lika med vecka 40 + 0 dagar

Graviditetslängd (vecka + dagar)	Andel födslar (procent)	Kumulativ procent
37	4,7	4,7
38	11,7	16,4
39 + 0	2,6	19,0
39 + 1	2,9	21,9
39 + 2	3,2	25,1
39 + 3	3,6	28,7
39 + 4	3,8	32,5
39 + 5	4,0	36,5
39 + 6	4,3	40,8
40 + 0	4,6	45,4
40 + 1	4,7	50,1
40 + 2	4,7	54,8
40 + 3	4,7	59,5
40 + 4	4,5	64,0
40 + 5	4,4	68,4
40 + 6	4,1	72,5
41	20,2	92,7
42 eller senare	7,3	100,0

Not: Tabellen bygger på uppgifter från det medicinska födelseregistret, 2010–2012, och har tagits fram av Socialstyrelsen åt TT och publicerats på Sveriges Televisions webbplats (SVT, 2014). Tvillingfödslar och planerade kejsarsnitt samt barn födda innan vecka 37 ingår inte.

5 Datamaterial

I uppsatsen används registerdata från svenska myndigheter som täcker hela Sveriges befolkning från 16 års ålder under perioden 1985–2010. Data innehåller demografiska och socioekonomiska variabler t.ex. födelseår, kön, bostadskommun och församling, utbildning, inkomster m.m. Genom flergenerationsregistret är det möjligt att koppla barn till sina föräldrar och se vilka som fått barn tillsammans. Med kön avses i uppsatsen juridiskt kön då enbart detta kan observeras i svenska registerdata.

Som datakälla används också detaljerad registerinformation från Försäkringskassan om uttag av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning (VAB) för åren 1994–2012. Det är möjligt att se vilka datum en person tagit ut föräldraledighet med ett visst barn, om ledigheten togs ut på heltid eller deltid samt hur mycket föräldrapenning som betalats ut för varje ledighetsperiod. Utifrån dessa uppgifter går det att beräkna hur många kalenderdagar ledighet som använts samt antal nettodagar, d.v.s. antal dagar omräknat till heltid då hänsyn tas till att en del föräldrapenningdagar togs ut på deltid. Utifrån uppgifter om antal uttagna nettodagar och summan föräldrapenning som betalats ut för en period går det att beräkna ersättningen som föräldern fått per ledighetsdag. Det går även att se om ledigheten som togs ut var SGI-dagar (ersättning på SGI-nivå) eller lägstanivå-dagar. Mitt primära mått på uttag av föräldraledighet är antal använda nettodagar på SGI-nivå under barnets två första levnadsår.

5.1 Urval och mått på tid mellan födselar

Från datamaterialet som beskrivs ovan väljs alla tvåkönade par ut som fick sitt första och andra barn tillsammans under perioden 1994–2009 och som bodde tillsammans vid tiden för båda barnens födelse. Par som fick flerbarnsfödselar exkluderas. Enbart de par där båda parter hade positiva arbetsinkomster vid tiden för det första barnets födelse och där båda hade en föräldrapenningnivå som var över lägstanivån vid uttag av SGI-dagar behålls i urvalet. Denna restriktion görs för att avgränsa urvalet till de föräldrar som kan påverkas av snabbhetspremien då de som inte hade en giltig SGI-nivå vid tiden för det första barnets födelse inte kan dra nytta av den. Som en följd av denna restriktion exkluderas par där någon av partnerna inte tog ut någon föräldraledighet alls för sitt första barn eftersom deras föräldrapenningnivå är okänd. Efter dessa restriktioner återstår lite drygt 176 000 par.

En brist i data, givet rapportens syfte, är att enbart information om barns födelseår och födelsemånad finns tillgängligt, inte det exakta födelsedatumet. Detta gör att tiden mellan två barns födelsedatum inte går att mäta så exakt som

behövs för att avgöra om mer eller mindre än precis 30 månader passerat mellan födslarna, d.v.s. om barnens föräldrar är berättigade till snabbhetspremien. Som ett komplement till information om barnets födelseår och månad används därför datumet för mammans första föräldraledighetsdag samt pappans första uttagna "pappadag" för barnet. "Pappadagarna" är 10 dagar med tillfällig föräldrapenning som kan tas ut av t.ex. barnets far från och med den dag då barnet föds och upp till 60 dagar efter, men inte innan födseln. Då den som är gravid kan börja ta ut föräldraledighet upp till 60 dagar innan beräknat förlossningsdatum (en möjlighet många använder sig av) används i första hand information om uttag av "pappadagar". För 54 procent av de par som ingår i urvalet använde barnets pappa minst en ledighetsdag för båda barnen under den första månaden efter förlossningen. När även information om mammans uttag av den första föräldraledighetsdagen används, i de fall då denna infaller under barnets födelsemånad, ökar täckningen till 75 procent av urvalet. Tiden mellan födslarna beräknas från pappans eller mammans första använda ledighetsdag för det första barnet till och med pappans eller mammans första använda ledighetsdag för det andra barnet. Enbart par där information om antingen pappans eller mammans första använda ledighetsdag finns tillgänglig och infaller under respektive barns första levnads-månad behålls i urvalet. Detta reducerar urvalet till 133 075 par.

6 Beskrivande statistik

Tabell 3 beskriver egenskaperna hos de drygt 133 000 par som ingår i hela urvalet samt bland de knappt 8 800 par som fick sitt andra barn närmast 30-månadersgränsen (mellan 29 och 31 månader efter det första barnets födelse). Tabellen visar genomsnittliga värden och standardavvikelser för ett antal variabler såsom föräldrarnas antal utbildningsår, inkomster, ålder och invandringsbakgrund. De som fick sitt andra barn kring 30 månader efter det första har i genomsnitt något högre inkomst och i något lägre grad utländsk bakgrund. Tabellen visar också hur stor andel av barnen som var flickor respektive pojkar samt barnens genomsnittliga födelseår och födelsemånad (där t.ex. 6 är lika med årets sjätte månad d.v.s. juni). För alla variabler som kan variera över tid visas värdet året innan barnet föddes.

Den tredje kolumnen visar förändringen i variabelvärde precis vid 30-månadersgränsen. Skattningarna i tredje kolumnen är gjorda på urvalet i kolumn två. Om det varit så att egenskaperna hos paren, t.ex. utbildningsnivå, inkomst och ålder, förändrades precis vid 30-månadersgränsen hade det tytt på att det inte var slumpmässigt på vilken sida om gränsen paren hamnade. Det hade t.ex. kunnat vara så att par där kvinnan hade lägre inkomster var mer angelägna att få

ta del av snabbhetspremien och därför såg till att föda det andra barnet precis innan 30 månader gått. Som tabellen visar finns det dock bara små förändringar i variabelvärden precis vid 30-månadersstreck och ingen av förändringarna är statistiskt signifikant. Utifrån detta finns det ingen anledning att tro att par kan välja exakt när det andra barnet föds eller att par med vissa egenskaper skulle se till att få sitt andra barn precis inom 30 månader och på så vis bli berättigade till snabbhetspremien. Detta stärker antagandet att det kan ses som slumpmässigt huruvida par som får sitt andra barn nära 30-månadersgränsen blir berättigade till premien. För en längre diskussion om tillförlitligheten i antagandet samt mer utförlig beskrivande statistik se Moberg (2019).

6.1 Uttag av föräldraledighet

Figur 2–5 visar fördelningen av antalet uttagna föräldraledighetsdagar för kvinnor och män i urvalet med första respektive andra barnet. Figuren visar det totala antalet kalenderdagar med någon föräldrapenning antingen på sjukpenninggrundande eller på lägsta nivå under barnets första två levnadsår. De 10 ”pappadagarna” är inte inkluderade. Eftersom fördelningarna ser olika ut mellan könen samt för första och andra barnet är skalorna olika i figuren. Figur 2 och Figur 3 visar tydligt att en del kvinnor tar ut det maximala antalet dagar med ersättning och tar ut dessa som heldagar d.v.s. med full ersättning. Detta leder till ansamlingen av observationer vid 330 respektive 360 dagar, som var det maximala antalet SGI-dagar under perioden, samt vid 420 respektive 450 dagar, vilket var det maximala antalet dagar om även dagarna med lägsta ersättning inkluderades. Att vissa mödrar tycks ta ut fler än det maximala antalet dagar beror på att de för vissa dagar tagit ut föräldrapenning på ”deltid” d.v.s. inte tagit ut full ersättning för varje kalenderdag så att föräldrapenningen räcker längre. Det är också ett lite förhöjt antal observationer vid 240 dagar, vilket motsvarar ett uttag av exakt hälften av det totala antalet dagar (480 dagar). I genomsnitt tar mödrar ut 311 dagar med föräldrapenning med det första barnet och 303 dagar med det andra barnet.

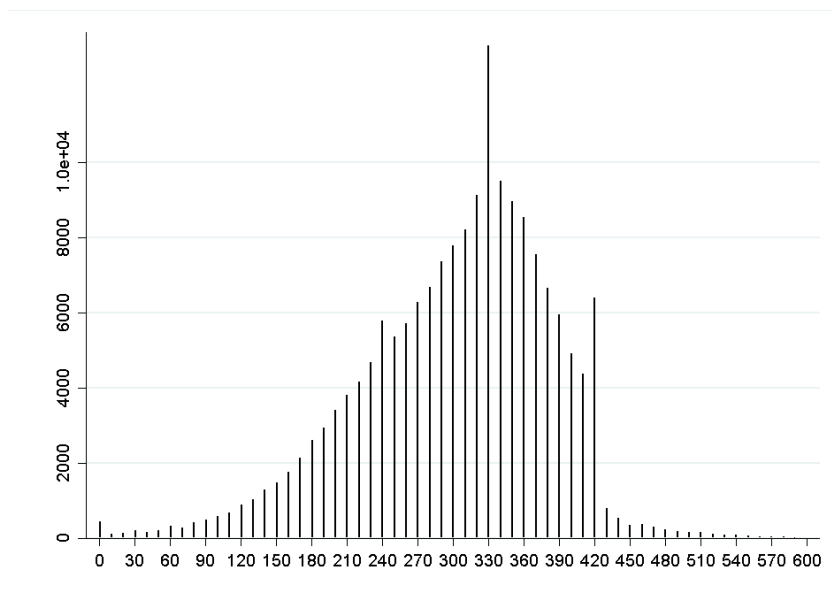
För fäder är det genomsnittliga antalet dagar med ersättning 58,5 dagar med det första barnet och 55,5 dagar med det andra barnet. Figur 4 och Figur 5 visar att trots att de två första ”pappa-månaderna” infördes under perioden (1995 och 2002) tar många ut färre än 30 dagar; många tar ut noll dagar. Få fäder tar ut mer än några månaders ledighet. Mycket få har ett uttag som motsvarar minst hälften av de sjukpenninggrundande dagarna; 6,5 månader eller 195 dagar om dagarna tas ut som heldagar.

Tabell 3 Beskrivande statistik för egenskaper hos par i urvalet samt förändring av variabelvärden vid 30-månadersgränsen

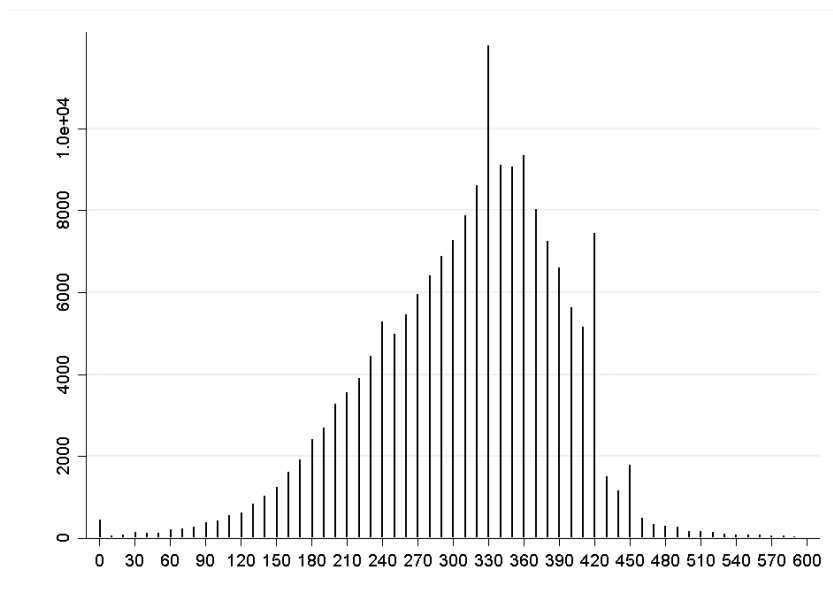
	Genomsnitt i hela urvalet	Genomsnitt nära 30-månadersgränsen	Förändring i värde vid 30-månadersgränsen
Mor - antal utbildningsår	13,8 (2,5)	14,1 (2,5)	-0,1 (0,1)
Far - antal utbildningsår	13,2 (2,5)	13,5 (2,6)	-0,0 (0,1)
Mors inkomst	185 529 (98 392)	193 849 (101 067)	198 (5 002)
Fars inkomst	239 288 (129 421)	243 629 (131 732)	-2 138 (6 570)
Mors ålder	27,4 (3,8)	27,5 (3,8)	0,3 (0,2)
Fars ålder	29,4 (4,2)	29,4 (4,1)	0,1 (0,2)
Procent gifta	31,4 (46,4)	32,8 (46,9)	2,3 (2,2)
Procent flickor - Första barnet	48,7 (50,0)	48,4 (50,0)	-2,3 (2,4)
Procent flickor - Andra barnet	48,6 (50,0)	49,1 (50,0)	2,4 (2,4)
Invandrad mor (procent)	8,6 (28,1)	7,5 (26,3)	-0,1 (1,3)
Invandrad far (procent)	8,4 (27,8)	7,7 (26,7)	0,2 (1,2)
Första barnets födelseår	2 000,3 (3,9)	2 000,6 (3,9)	0,1 (0,2)
Första barnets födelsemånad	6,2 (3,3)	6,5 (3,4)	0,0 (0,2)
Andra barnets födelseår	2 003,1 (3,9)	2 003,1 (3,9)	0,1 (0,2)
Andra barnets födelsemånad	6,1 (3,3)	6,1 (3,3)	0,0 (0,2)
Antal par	133 075	8 768	8 768

Not: Tabellen visar egenskaper hos alla par i urvalet respektive de par som fick sitt andra barn nära 30-månadersgränsen (mellan 29 och 31 månader), samt förändringen i genomsnittliga variabelvärden vid 30-månadersgränsen. Tabellen visar medelvärden samt standardavvikelser (kolumn 1 och 2) / standardfel (kolumn 3) inom parates.

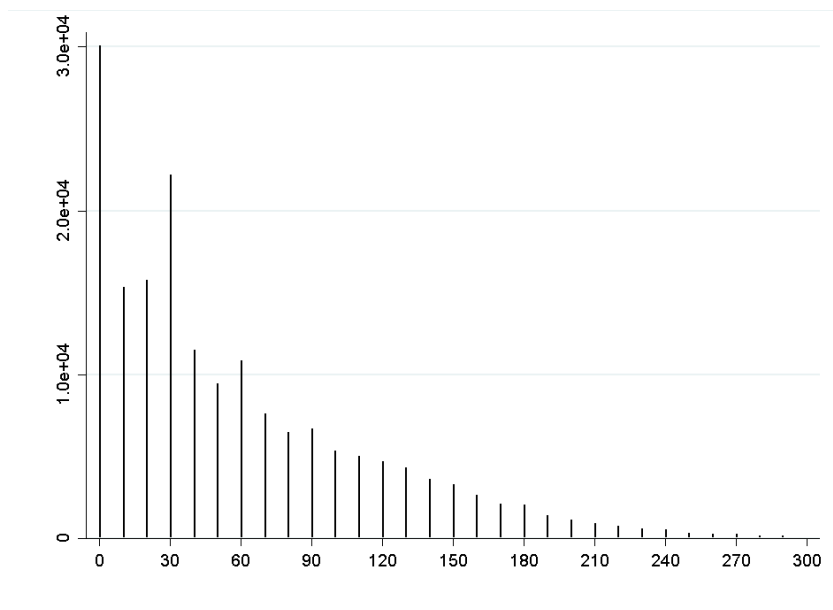
Figur 2 Antal dagar med föräldrapenning bland mödrar med sitt första barn under dess första två levnadsår

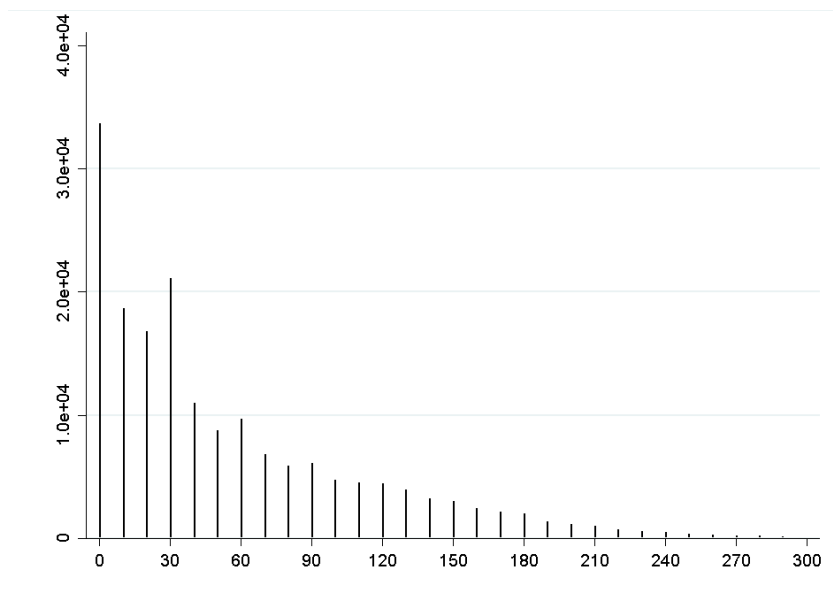
Figur 3 Antal dagar med föräldrapenning bland mödrar med sitt andra barn under dess första två levnadsår

Figur 4 Antal dagar med föräldrapenning bland fäder med sitt första barn under dess första två levnadsår

Figur 5 Antal dagar med föräldrapenning bland fäder med sitt andra barn under dess första två levnadsår

7 Resultat

Tabell 4 visar genomsnittlig föräldrapenning och uttag av dagar med föräldrapenning (FP-dagar), samt den skattade förändringen i föräldrapenningnivå och antal dagar med föräldrapenning vid 30-månadersgränsen.⁸ Föräldrapenningnivån mäts vid den första uttagna ledighetsperioden och antalet uttagna dagar avser antalet dagar på SGI-nivå under barnets första två levnadsår. Resultaten kan tolkas på följande sätt:

Kvinnor som födde sitt andra barn precis inom gränsen för att vara berättigade till snabbhetspremiem, d.v.s. mindre än 30 månader efter första barnets födelse, fick i genomsnitt nästan fem kronor mer per dag i föräldrapenning jämfört med dem som fick barn precis efter. Resultatet kan dock inte tolkas som att den genomsnittliga storleken på snabbhetspremiem är fem kronor.⁹ Ökningen är statistiskt signifikant och innebär cirka en procent högre ersättning då den genomsnittliga nivån var 506 kronor per dag.

När samma jämförelse görs för antalet föräldrapenningdagar visar resultaten att kvinnor som fick sitt andra barn precis innan 30-månadersgränsen i genomsnitt tog ut 2,6 fler föräldrapenningdagar, jämfört med dem som fick barn precis efter gränsen. Även denna ökning är statistiskt signifikant. I relation till skillnaden i ersättning per dag, fem kronor, innebär det en ökning med en halv föräldraledighetsdag för varje extra krona i föräldrapenning per dag. Detta är en stark effekt. Uttryckt i procent innebär det att en procent högre ersättning per dag leder till en procent högre uttag för kvinnor. Slutsatsen är att kvinnors uttag av föräldrapenning är mycket påverkbar av förändringar i ersättningsnivån.

Resultaten för män visar att deras föräldrapenningnivå inte påverkas av snabbhetspremiem (skattningen på -0,3 är inte statistiskt signifikant). Män som fick sitt andra barn precis innan och efter 30-månadersgränsen har i princip samma föräldrapenningnivå, i genomsnitt 602 kronor per dag. Det här kan bero på att få män minskar sin arbetstid efter att de fått barn samt att de tar kortare föräldraledighet och därmed hinner arbeta mellan den första och andra föräldraledigheten. Trots detta använder män som får sitt andra barn innan gränsen i genomsnitt två föräldrapenningdagar mindre än dem som fick barn efter, en skillnad som är statistiskt signifikant. Ser vi till paret som helhet (sista kolumnen) så visar resultaten att par som fick barn precis innan 30-månadersgränsen bara tog

⁸ Skattningarna har gjorts med metoden "regression discontinuity design" (RD). För en mer detaljerad beskrivning av metod, modellspecifikationer och kontrollvariabler, se Moberg (2019).

⁹ Detta eftersom alla som fick barn inom gränsen inte nyttjade premiem då deras SGI-nivå kan ha höjts mellan födslarna, samt att vissa som fick barn efter gränsen ändå var berättigade då de hade ett tidigare förväntat förlossningsdatum. Bland dem som får en högre föräldrapenning p.g.a. snabbhetspremiem kan därför den ekonomiska vinningen vara långt större än fem kronor per dag.

ut 0,6 dagar mer, trots att kvinnorna ökar sitt uttag med hela 2,6 dagar. Tolkningen är att en högre föräldrapenningnivå för mamman leder till en omfördelning av föräldradagar inom paret. När mamman ökar sitt uttag, minskar pappan sitt med nästa lika många dagar: 0,75 dagar för varje extra dag som mamman tar ut. Förändringar av föräldrapenningnivån påverkar alltså inte bara den förälder som får högre ersättning utan även fördelningen av ledigheten inom paret. Detta visar att föräldrarnas relativa ersättningsnivåer kan vara viktigt för parets beslut om fördelning av föräldraledigheten. Alternativt tas beslutet om kvinnans uttag först utifrån bl.a. hennes nivå varpå mannens uttag anpassas därefter.

Tabell 4 Resultattabell

	Kvinnor	Män	Par
Genomsnittlig föräldrapenning per dag (SEK)	506	602	-
Skattad förändring i föräldrapenningen vid 30-månadersgränsen	4,9*** (1,7)	-0,3 (1,6)	-
Genomsnittligt uttag av FP-dagar	268,5	49,5	318
Skattad förändring i uttag av FP-dagar vid 30-månadersgränsen	2,6** (1,0)	-2,0** (0,9)	0,6 (0,8)
Skattad förändring i antal FP-dagar för varje extra krona per dag <i>för kvinnan</i>	0,54* (0,3)	-0,4* (0,2)	0,1 (0,1)

Not: Tabellen visar genomsnittliga föräldrapenningnivåer och uttag av dagar med föräldrapenning (FP-dagar) på SGI-nivå samt skattning av förändringen i föräldrapenning och antal använda dagar vid 30-månadersgränsen. Standardfel inom parentes. Urvalet har begränsats till de par där 24–36 månader gått mellan första och andra barnets födsel och består av 55 780 par. Skattningarna har gjorts med metoden ”regression discontinuity design” (RD). *indikerar p-värde <0,10, **indikerar p-värde <0,05 och *** indikerar p-värde <0,01.

8 Avslutande diskussion

Den här rapporten undersöker hur nivån i föräldrapenningen påverkar uttag och fördelning av föräldraledighet bland tvåkönade par i Sverige. För att undersöka detta studeras den så kallade ”snabbhetspremien” eftersom denna skapar variation i föräldrapenningnivån bland i övrigt jämförbara föräldrar. Snabbhetspremien innebär att den som får barn med mindre än 30 månader (2,5 år) mellan födslarna kan få en högre ersättningsnivå under föräldraledigheten med det andra barnet. Detta genom att föräldern kan använda den SGI hen hade innan det första barnets födelse vid beräkning av ersättningsnivån under ledighet med det andra barnet. Under antagandet att par inte kan styra exakt vilken dag deras andra barn ska födas skapar snabbhetspremien en slumpmässig variation i föräldrapenningnivå bland dem som får sitt andra barn precis innan och precis efter 30-månadersgränsen.

Resultaten visar att de kvinnor som fick sitt andra barn strax innan 30-månadersgränsen i genomsnitt fick fem kronor högre föräldrapenning per dag jämfört med dem som fick sitt andra barn precis efter gränsen. Männen föräldrapenningnivå verkar inte påverkas av snabbhetspremien. Den högre föräldrapenningnivån för kvinnor leder till att de i genomsnitt tar ut 2,6 fler dagar med föräldrapenning under det andra barnets första två levnadsår. Omräknat i procent innebär resultatet att en procent högre föräldrapenning leder till en procent högre uttag. Det betyder att elasticiteten för kvinnors uttag av föräldraledighetsdagar med avseende på föräldrapenningnivån uppskattas vara lika med 1. Tolkningen är att kvinnors uttag av föräldraledighet i hög utsträckning påverkas av nivån i föräldrapenningen. Även små förändringar kan ha stor betydelse. För män kan ingen beräkning av elasticiteten göras eftersom deras föräldrapenningnivå inte påverkas.

Trots att männens ersättningsnivå inte påverkas minskar de sitt uttag av föräldraledighet. Pappor till barn där mamman tog ut i genomsnitt 2,6 fler dagar med föräldrapenning minskade sitt uttag med i genomsnitt två dagar under barnets första två levnadsår. Parens totala uttag ökade därmed med enbart 0,6 dagar. Det här visar att en ökning av kvinnans föräldrapenning inte bara leder till längre betald ledighet för henne, utan till en nästan lika stor minskning i mannens betalda ledighet d.v.s. en omfördelning av dagar inom paret. En tänkbar förklaring är att föräldrarna gör ett gemensamt val utifrån vad som är ekonomiskt mest fördelaktigt och en högre ersättning till kvinnan gör det fördelaktigt att hon tar ut fler dagar. Alternativt kan det vara så att paret eller kvinnan ensam först bestämmer hur många dagar hon tar ut bl.a. utifrån hennes föräldrapenningnivå, och att mannens uttag anpassas utifrån detta. Eftersom enbart effekten av

kvinnans föräldrapenningnivå studerats här återstår frågan om hur förändringar i mannens ersättningsnivå påverkar parens uttag.

Viktigt att poängtera är att resultaten ovan enbart gäller betald ledighet d.v.s. föräldraledighet med ersättning från Försäkringskassan. Obetald tid hemma kan inte observeras i data. Därför kan inga slutsatser dras av hur den totala tiden hemma med barnet påverkas. En ökning av moderns uttag av föräldrapenningdagar kan ersätta obetald ledighet eller förlänga tiden hemma. Samma resonemang gäller fördelningen av ledighet mellan föräldrarna. En förändrad uppdelning av dagar med föräldrapenning kan innebära motsvarande förändring av föräldrarnas andel av tiden hemma. Men det kan också vara så att en förändring i fördelningen av dagar med ersättning inte ändrar den totala tiden som vardera föräldern är hemma med barnet om en del av tiden är obetald.

Resultaten i den här uppsatsen stämmer med tidigare forskning på så sätt att en högre ersättningsnivå visar sig öka uttaget av föräldraledighet. Detta stämmer både med vad som visats gälla för andra socialförsäkringar och för föräldraledighet i studier från andra länder (se t.ex. Eliason och Nilsson, 2015, Bennmarker m.fl., 2005, Kluge och Tamm, 2013, Bergemann och Riphahn, 2010, Lapuerta m.fl., 2011). Det här är dock den första studie att visa sambandet för den svenska föräldraförsäkringen. Till skillnad från tidigare studier om ersättningsnivå vid föräldraledighet används här registerdata som täcker många år. Därtill är metoden kvasiexperimentell med delvis slumpmässig variation i ersättningsnivå vilket gör att skattningarna kan tolkas som kausala effekter d.v.s. orsaks-samband. Det här gör att resultaten blir mer trovärdiga och generaliserbara.

För diskussionen om vad som påverkar uttag av betald föräldraledighet, vilket utgör majoriteten av all föräldraledighet, har resultaten i denna studie hög relevans. De visar tydligt att nivån i föräldrapenningen starkt påverkar både längd och fördelning av ledigheten. I diskussionen om utformningen av föräldraförsäkringen bör därför effekterna av ersättningsnivån tas i beaktande.

Resultaten har också relevans när det gäller att utvärdera snabbhetspremien som reform. När den infördes var intentionen inte att påverka föräldrarnas uttag eller fördelning av dagar. Resultaten i denna uppsats tyder dock på att snabbhetspremien lett till en mindre jämställd fördelning. Detta medför en målkonflikt för den som både vill stärka småbarnsföräldrars ekonomi och samtidigt uppnå ett mer jämställt uttag av föräldraledigheten.

Referenser

- Aalto, Aino-Maija (2018), kap. 3 i *"Incentives and Inequalities in Family and Working Life."*, Nationalekonomiska institutionen, Uppsala Universitet.
- Benmarker, H., Carling, K., och Holmlund, B. (2007). *"Do benefit hikes damage job finding? Evidence from Swedish unemployment insurance reforms."* Labour, 21(1), 85–120.
- Bergemann, A. och R. T. Riphahn (2010). *"Female labour supply and parental leave benefits - the causal effect of paying higher transfers for a shorter period of time."* Applied Economics Letters 18(1), 17-20.
- Björklund, A. (2006). *"Does family policy affect fertility?"*. Journal of Population Economics, 2006, 19 (1), 3–24.
- Dahl, G. B., Løken, K. V., och Mogstad, M. (2014). *"Peer effects in program participation."* American Economic Review, 104(7), 2049-74.
- Ekberg, J., R. Eriksson, och G. Friebel (2013). *"Parental leave - a policy evaluation of the Swedish 'daddy-month' reform."* Journal of Public Economics 97, 131–143.
- Eliason, M. och M. Nilsson (2015). *"Inlåsnings effekter och differentierade ersättningsnivåer i sjukförsäkringen."*. IFAU 2015:14.
- Eriksson, R. (2005). *"Parental leave in Sweden: The effects of the second daddy month."* Swedish Institute for Social Research (SOFI) WP 9/2005.
- Försäkringskassan (2011), *"Sjukpenning och Rehabiliteringspenning"*.
- Försäkringskassan (2013), *"De jämställda föräldrarna. Vad ökar sannolikheten för ett jämställt föräldrapenninguttag?"* Socialförsäkringsrapport 2013:8.
- Ginja, R., J. Jans och A. Karimi (2017). *"Parental investments in early life and child outcomes evidence from Swedish parental leave rules"*. IZA DP No. 11106.
- Hoem, J. M. (1993). *"Public policy as the fuel of fertility: Effects of a policy reform on the pace of childbearing in Sweden in the 1980s"*. Acta Sociologica, 19-31.
- Johansson, E.-A. (2010). *"The effect of own and spousal parental leave on earnings."*. IFAU Working Paper 2010:4.
- Karimi, A., E. Lindahl, och P. Skogman Thoursie (2012). *"Labour supply responses to paid parental leave."* IFAU Working Paper 2012:22.

- Kluge, J. och M. Tamm (2013). *"Parental leave regulations, mothers' labor force attachment and fathers' childcare involvement: evidence from a natural experiment."* Journal of Population Economics 26(3), 983-1005.
- Lalive, R. och J. Zweimuller (2009). *"How does parental leave affect fertility and return to work? evidence from two natural experiments"*. The Quarterly Journal of Economics, 1363-1402.
- Lapuerta, I., P. Baizán, och M. J. González (2011). *"Individual and institutional constraints: an analysis of parental leave use and duration in Spain."* Population Research and Policy Review 30 (2), 185-210.
- Moberg, Y (2019). *"Speedy Responses: Effects of Higher Benefits on Take-up and Division of Parental Leave"*, IFAU Working Paper 2019:2.
- Moberg, Y (2016). *"Är lesbiska föräldrar mer jämställda?"*. IFAU 2016:9.
- Proposition 1984/85:78. *"Regeringens proposition om förbättringar inom föräldraförsäkringen, havandeskapspenningen och vissa regler inom sjukpenningförsäkringen"*. Sveriges Regering.
- SVT (2014). *"Babyn föds sällan på 'rätt' dag"*. Sveriges Television.